

תוכן עניינים

1	מבוא
2	פרק 1. מהו שיח חברתי רגשי? .....
2	1.1 מאפיינים, הגדרות, השפעות .....
7	1.2 הטמעת שיח חברתי רגשי בבתי ספר .....
9	פרק 2 מגזר בעלי התשובה .....
9	2.1 הגדרה, מאפיינים .....
12	2.2 מוסדות החינוך המותאמים לבעלי תשובה .....
14	פרק 3- שיטת המחקר: .....
14	3.1 מערך המחקר .....
14	3.2 כלי המחקר .....
16	3.3 מגבלות המחקר .....
16	3.4 אתיקה ושמירת חיסיון .....
17	ממצאים .....
27	דיון, מסקנות וסיכום .....
30	ביבליוגרפיה .....
33	רפלקציה .....

מבוא

בחרתי לעסוק בעבודה זו בנושא של למידה חברתית-רגשית. למידה חברתית-רגשית, הוא תחום שהתפתח במשך כארבעים השנים האחרונות. תחום זה, הינו תחום רחב, שבדבר הגדרות המטרות שלו והאופן ליישם אותו, ישנו טווח רחב של דעות וגישות. באופן כללי ישנה הסכמה כי נושא הלמידה סובב סביב הקניית כלים המאפשרים לאדם להתמודד עם העולם הסובב אותו, בצורה יצירתית וביקורתית, תוך כדי פיתוח המודעות התפיסתית והרגשית של עצמו וביחס לסביבתו.

מכיוון שתחום זה של הלמידה החברתית-רגשית הינו תחום רחב, בחרתי להתמקד בתחום מסוים בתוכו. התחום שרציתי לבחון בתוך הנושא הזה, הוא האופן שבו נתפסת השפעת הלמידה החברתית-רגשית, בקרב אוכלוסייה מובחנת וספציפית. לצורך כך, בחרתי להתמקד באוכלוסיית החוזרים בתשובה. אוכלוסייה זו הינה אוכלוסייה מיוחדת בכך שמצד אחד היא מגיעה מעולם פתוח, אשר נושא השיח החברתי-רגשי הינו נושא מוכר ומדובר. מצד שני, אוכלוסייה זו מצטרפת כפרטים אל תוך עולם חדש, זר ולא מוכר. הכניסה לעולם חדש, מעלה מספר קשיים, הצורך לבנות גשרים עם אוכלוסייה שונה מאוד בתחומים רבים, כגון תחום האמונות, נורמות חברתיות, קודי לבוש שונים ואף תוכניות לימודים שונות לחלוטין. לשם כך, נראה כי השיח החברתי-רגשי, יש מקום מיוחד אשר נועד, על בסיס ההגדרות השונות שלו, לתת מענה ראוי להתמודדויות אלו.

על בסיס כך שאלת המחקר שלי היא כיצד תופסים הורים לילדים בכיתות א' עד ח' את השיח הרגשי בכיתת ילדיהם בתלמוד תורה המשתייך למגזר בעלי התשובה?

בתוך שאלה זו כללתי מספר שאלות. כפי שציננתי, ציבור בעלי התשובה, נתפס כציבור זר בקרב האוכלוסייה החרדית. על בסיס זה נשאלת השאלה, האם הבדל זה בא לידי ביטוי באופן שבו חוזרים בתשובה מתייחסים אל נושא הלמידה החברתית-רגשית ולאופן בו הוא נזקקים לו.

שאלה נוספת שעולה היא ביחס למוסדות החינוך של חוזרים בתשובה. בעקבות אותם פערים שחשים החוזרים בתשובה ביחס לעולם החרדי, הדבר הביא אותם לפתוח מסודות עצמאיים המותאמים לציבור החוזרים בתשובה. השאלה האם לנושא זה של הלמידה חברתית-רגשית, יש ביטוי מיוחד במערכת החינוך של החוזרים בתשובה וזאת בהנגדה למוסדות חרדים קלאסיים? שאלה נוספת היא האם למידה מקבלת מקום מובנה במערכת הלימודים ובעלת נפח מספק אשר נותן מענה הולם לתלמידים?

מחקר זה הינו מחקר ייחודי, בכך שעל פי דברי עמליה רן (2018), מחקרים איכותניים בהם לוקחים חלק ההורים של תלמידים הלומדים במערכת החינוך, ואשר אמורים להיחשף לתוכניות ללמידה חברתית-רגשית, אינם קיימים או שקיימים בקושי (רן, 2018). מחקר זה בתחום החוזרים בתשובה, ספק גדול אם בכלל קיים, ולכן אני רואה חשיבות במחקר גדולה במחקר זה, כצעד ראשון בתחום ספציפי זה. אני מאמינה כי התרומה של מחקר זה יכול להועיל בכך שהוא מעלה למודעות את האופן בו ההורים, במיוחד במגזר בעלי התשובה, מבינים את החשיבות של למידה חברתית-רגשית, וכיצד מהזווית שלהם הטעמתו בבתי הספר נתפסת ומתרחשת.

פרק 1. מהו שיח חברתי רגשי?

1.1 מאפיינים, הגדרות, השפעות

עולם החינוך עובר בשנים האחרונות תהפוכות רבות בנוגע לסוגיות רבות הקשורות בעולם החינוך. חלק מסוגיות אלו עוסק בניסיון להגדיר מחדש את תפקיד בית הספר, לא רק כמקום המקנה ידע אלא כמקום אשר נועד להכין את התלמיד לחיים מלאים. חלק מהכנה זו הינה הכנה לחיים חברתיים, קניית מיומנויות בין אישיות, פיתוח יכולות יצירתיות ויכולות להתמודד עם מצבים שונים בחיים, כגון מצבי לחץ, חרדה, וטראומה (בירנבאום, 2009). סוגיה נוספת מבין הסוגיות הרבות הנידונות, עוסקת בדבר תפקיד המורה, בתוך תהליך הקניית הידע לתלמידים ובתור מנהל הכיתה (גור זיו, 2013).

הרעיון לשלב בין הקניית ידע לבין נושאים חברתיים- רגשיים, נולד כבר ביוון העתיקה. שם הציע אפלטון גישה חינוכית הוליסטית שמשלבת בין לימודי אומנות, מתמטיקה ומדע ובין חינוך לאופי ולמוסר. אריסטו תלמידו קבע כי חינוך לדעת ללא חינוך של הלב איננו חינוך כלל. חוטים רבים מקשרים בין תפיסות עתיקות אלה לבין העיסוק המתפתח בעשורים האחרונים בלמידה חברתית-רגשית (שפרלינג, 2018).

התפיסה הרווחת כיום של החינוך הבית ספרי היא הוליסטית במהותה, ומדגישה את הצורך לשלב בין העולם החברתי- רגשי, המוסרי, האזרחי והאינטלקטואלי של התלמידים (Meirav, 2016 & Goroshit). טיפוח המשאבים בתחומים אלה נועד לקדם את סיכוייהם לחיות חיים מספקים ומשמעותיים. תפיסה זו מנחה כיום מערכות חינוך ברחבי העולם ומשמשת כבסיס לפרויקטים רחבי היקף. העניין הרב בלמידה ובמיומנויות רגשיות-חברתיות נובע במידה רבה מהעדויות לכך שמיומנויות אלה תורמות לתלמידים ומשפיעות על הצלחתם בבית הספר (הדר-פקר, 2013) – ובעתיד גם במקומות עבודה, במערכות יחסים וכאזרחים בחברה, ומכך שנמצא כי הן ניתנות לעיצוב, ללמידה ולטיפוח (שפרלינג, 2018).

מושג הלמידה חברתית- רגשית, הקרויה באנגלית Social Emotional Learning ובקיצור SEL, הוא מושג בעל שמות רבים, תאוריות רבות ופרשנויות מגוונות, אולם עומד בבסיסן לרוב אותן יסודות והן נובעות ברובן מאותן מקורות (שפרלינג, 2018).

כפי שצוין לעיל, עיקרון שילוב הלמידה העיונית יחד עם הלמידה ההומנית, כבר נזכר אצל אריסטו, זהו יסוד אחד עליו מושתתת הלמידה החברתית רגשית, המקור המרכזי נוסף, ממנו התפתחה גישת הלמידה החברתית- רגשית, הועלתה לראשונה על ידי ג'ון דיואי ובעקבותיו פריירה (שפרלינג, 2018).

ג'ון דיואי פיתח את הדיון סביב מטרת ההוראה והלמידה. הוא הגדיר זאת כיצירת המשכיות של הקבוצה. האינדיבידואל איננו חי לנצח, אולם כשם שיש המשכיות לקיום המין על ידי התרבות והעברת המטען הגנטי, כך ישנה המשכיות של קיום הקבוצה, המשפחה, השבט והעם על ידי העברת המטען התרבותי. מטען זה היה מועבר בתחילה על ידי השתתפות מעשית של הדור הצעיר יחד עם הדור הבוגר במשימות היום יומיות, בטקסים השונים ובחיי היום יום. באופן כזה, התרבות, המיומנויות השונות וכן מערכת היחסים החברתית, הייתה עוברת לדור הבא אשר קנה אל תוכו את הידע זה דרך החוויה שלו. הידע התפתח בתוך כל אחד מהדור הצעיר והופנם (דיואי ג', 1960).